

Bibliotecile versus Societatea Informației. Comentarii pe marginea *Politicii de edificare a Societății Informaționale în Republica Moldova*

Dr. Lidia KULIKOVSKI,
conferențiar universitar

Informatizarea bibliotecilor, pînă nu de mult, era o problemă de opțiuni și implicări individuale. Astăzi acest proces cere o strategie de importanță națională. Ajunse aici, bibliotecile trebuie să-și construiască politicile informaționale pe platforma priorităților profesionale IFLA pentru sec. XXI, și anume pe citeva din ele, relevante pentru realizarea idealurilor conceptului Societății Informației:

- apărarea principiului libertății informației
- promovarea accesului fără restricții la informații
- promovarea instruirii informaționale, lecturii și învățării pe viață
- promovarea resurselor partajate.

Republica Moldova, presată de semnarea Declarației de intenții ale Pactului de stabilitate (Ljubljana, 2002), de Declarația Milenară "Societatea Informațională pentru toți", recunoaște Societatea Informațională, prin Decretul președintelui nr.1743-III din 19.03.04, ca o prioritate națională și aprobă "*Politica de edificare a societății informaționale în Republica Moldova*" (Hotărîrea Guvernului nr. 623 din 08.06.2004). E un document în care, Societatea Informațională se recunoaște ca "o nouă formă a societății contemporane, în care accesul egal la informație, în corelație cu o infrastructură informațională și de comunicații dezvoltată, contribuie la o dezvoltare social-economică durabilă, reducerea gradului de sărăcie, îmbunătățirea calității vieții, la integrarea informațională globală". Dezvoltarea SI în Moldova, se spune în preambul, se manifestă prin creșterea evidentă a densității liniilor telefonice fixe și mobile, ce asigură accesul la resursele infor-

maționale..., prin creșterea numărului prestatorilor de servicii Internet și numărului de utilizatori ai acestuia, prin majorarea finanțării informatizării de la bugetul de stat și de la bugetele autorităților administrațiilor publice locale, prin creșterea numărului și performanței mijloacelor tehnice.

Nivelul de dezvoltare a SI este direct proporțional cu nivelul de beneficiere a populației de tehnologii informaționale întru satisfacerea cerințelor de acces la informație. Tocmai acest aspect rămîne în RM unul redus. Un fapt recunoscut și de conducerea RM, care prin *Politica* adoptată identifică obiectivele strategice de edificare în RM a SI.

Două din condițiile principale de edificare a SI, conform principiilor europene sunt:

- Dezvoltarea culturii informaționale, instruirea tuturor cetățenilor pentru folosirea avantajelor SI în viața și activitatea lor;
- Democratizarea utilizării informației în scopul asigurării dreptului cetățeanului de a avea acces liber la resursele informaționale și la mijloacele informaționale și de comunicații.

Și îmbucurător pentru noi, bibliotecarii, *Politica* a plasat aceste condiții chiar primele în șirul celorlalte, astfel recunoscînd înțietatea lor în edifica-

rea SI. Ambele condiții sunt direct legate de activitatea bibliotecilor.

Documentul stabilește patru obiective - direcții strategice ale politicii statului privind edificarea SI, una din ele, prima, fiind "asigurarea accesului egal la informație, servicii și cunoștințe tuturor cetățenilor, luând în considerație necesitățile cetățenilor". Prin plasarea acestui obiectiv, iarăși, în fruntea celorlalte, guvernul recunoaște importanța accesului la informație ca una prioritară și acest aspect vizează direct bibliotecile alături de celelalte instituții furnizoare de informații...

Compartimentul II al *Politicii* "Suportul statului privind edificarea societății informaționale" stipulează clar "susținerea prin finanțarea de la bugetul de stat a creării sistemelor informaționale de importanță statală, crearea punctelor de acces comun". În același compartiment statul își asumă responsabilități pentru asigurarea respectării drepturilor constituționale, printre care și dreptul la informație.

Interesele bibliotecilor nu se regăsesc însă în compartimentul III "Infrastructura informațională și de comunicații: dezvoltare și stabilitate, prețuri accesibile", deși se afirmă că "politica statului în domeniul dezvoltării infrastructurii TIC este orientată spre asigurarea populației, organizațiilor guvernamentale, private și nonguvernamentale, tuturor agenților economici cu un larg spectru de servicii informaționale și de comunicații de înaltă calitate, ținându-se cont de principiile serviciului universal".

Accesul universal, echitabil, rapid la serviciile și infrastructura TIC, constituie una din preocupările SI și trebuie să fie unul din obiectivele tuturor factorilor de decizie implicați în edificarea SI. O rețea informațională și comunicațională bine dezvoltată, adaptată la condițiile locale, naționale, ușor de accesat, poate contribui sau chiar accelera progresul social-economic, bunăstarea oamenilor, comunităților, țării.

Aspirația spre prosperitate economică și competitivitate, lansată de SI, se poate realiza doar fiind susținută de un sistem informațional eficient,

cuprinzător. Doar informația este baza oricărei inovații sau cunoașteri. Prosperitate înseamnă productivitate, competitivitate, competență, adică dezvoltare socială și individuală. Prosperitate înseamnă cetățean împlinit, căruia i se respectă drepturile fundamentale și întâi de toate dreptul la informație și nu la oricare informație, ci la o informație de valoare. Parafrazându-l pe Valentin Ciucă (oaspetele Salonului de carte pentru copii, lansându-și cartea la Biblioteca "B. P. Hasdeu"), un om împlinit este persoana capabilă să aibă acces la valoare.

Declarația milenară, punctul 23, spune clar la capitolul infrastructură: *trebuie asigurate serviciile universale obligatorii în toate ariile*. Stabilirea accesului public la TIC în școli, biblioteci, arhive - așa-numitele puncte de acces comun în *Politică* - pot fi mijloace eficiente pentru asigurarea accesului universal la infrastructura și serviciile SI. Acest punct și-a găsit loc în strategia e-cultură, elaborată de Ministerul Culturii cu participarea CBN.

Capitolul IV al *Politicii* "Resursele informaționale: dezvoltare, asigurarea accesului liber și diversității lingvistice" este unicul document care conține referiri directe la biblioteci: "Resursele informaționale naționale includ diversitatea resurselor informaționale din economie, informația statistică, juridică, socială, administrativă, tehnico-științifică, care se conține în biblioteci, în fonduri de arhivă și muzee, precum și altă informație". Politica statului, se afirmă în capitol, este orientată spre susținerea resurselor informaționale și asigurarea accesului liber la resursele informaționale. Urmează apoi un segment pe care statul îl susține - organizațiile și întreprinderile generatoare de informație și cunoștințe (instituțiile de învățământ și științifice, organizațiile obștești, autoritățile administrației publice, agenții economici, persoane particulare), dar bibliotecile nu sunt nominalizate. Bibliotecile au un rol principal în asigurarea accesului la informații pentru că ele cunosc cerințele, necesitățile utilizatorilor, bibliotecarii posedă și își cultivă permanent abilitățile, cunoștințele

necesare, au tradiția de a sprijini accesul la informație.

Ultimul punct din acest capitol - "Politica de stat susține dezvoltarea și a altor resurse informaționale, care, la rândul lor, contribuie la protejarea patrimoniului național, a diversității lingvistice..." - îl putem atribui bibliotecilor, deși, în *Politică*, nu sunt nominalizate ca actori ai realizării sau măcar participării în acest proces.

Capitolul V "Dezvoltarea potențialului uman: pregătirea populației pentru viața în SI" se referă la instruirea populației de a cunoaște calculatorul și abilitățile de utilizare a tehnicii de calcul pentru satisfacerea necesităților sociale, profesionale. Pentru aceasta se preconizează elaborarea programelor de pregătire a populației și dezvoltarea rețelei de centre educaționale de pregătire a populației și de acces la informație și cunoștințe.

În era informației, noi, bibliotecarii, ca și întreaga societate, vom avea nevoie de cetățeni instruiți din punct de vedere informațional. Instruire informațională înseamnă achiziționarea setului de abilități necesare în a obține, interpreta și utiliza eficient informația în vederea asumării oricărei decizii sau sarcini. În Occident această funcție o au bibliotecile, politica noastră însă, presupune, iarăși, constituirea de noi structuri într-o țară în care nu sunt asigurate cheltuieli minime pentru informatizarea bibliotecilor.

Capitolul VI se referă la învățământ. Se promovează conceptele "Învățământul pentru toți", "Învățământul la distanță" și "Instruirea pe parcursul întregii vieți", care suscită interesul bibliotecilor. Foarte clar se stipulează că politica statului în acest domeniu este orientată spre susținerea informatizării instituțiilor de învățământ și asigurarea accesului la rețeaua globală Internet.

Aceste două capitole se referă de fapt la capacitatea de edificare. În documentele europene, e-Europa 2005 și Declarația milenară a summitului de la Geneva (decembrie 2003), capacitatea de edificare se referă, pe lângă educația primară, și la educația informațională a adulților, care include studiul la distanță și instruirea pe tot par-

cursul vieții, astfel ca fiecare persoană să poată obține cunoștințele și abilitățile necesare pentru a se descurca în SI. Susținerea instruirii tehnologice și informaționale propune să fie realizate de instituții existente precum biblioteca. Politica noastră, nu a bibliotecarilor, ci a statului, presupune constituirea centrelor educaționale. Într-un raport prezentat în parlamentul Regatului Unit referitor la participarea bibliotecilor în realizarea planului e-Europa 2005 se spune: "Nu mai investiți în organizații care vor face ceea ce bibliotecile fac de mult". Decidenții ori nu știu ce fac și ce pot face bibliotecile sau nu au încredere în posibilitățile oferite de biblioteci.

Procesul de instruire și învățare nu vizează doar școlile sau colegiile. Tehnologiile oferă oamenilor oportunitatea să-și adapteze studiul, învățarea la nevoile lor specifice. Unii consideră cel mai propice mediu de învățare, casa proprie, alții biblioteca.

Uniunea Europeană consideră învățarea pe viață parte integrantă a obiectivului de a deveni continentul cu cea mai competitivă, dinamică, economie bazată pe cunoștințe. Întru susținerea acestui obiectiv, în iulie 2004, a fost publicat raportul "Programul integrat de învățare pe viață", care exprimă această politică. Bibliotecile, arhivele și muzeele sunt depozite de materiale educaționale și instituții educaționale proactive, se spune în *Liniile directoare C@limera*. Plasarea bibliotecilor în lista organizațiilor educaționale a fost posibilă pentru că: ele oferă oportunități educaționale (prin colaborarea cu școli și alte instituții educaționale, consultarea elevilor, profesorilor, membrilor comunității); oferă medii care încurajează lectura (săli de studiu, facilități speciale pentru cei ce studiază, spații speciale, sprijinul personalului, resurse); răspunde politicilor educaționale (constituirea colecțiilor în corespundere cu curriculumul, programele școlare, studentești și cerințele individuale); promovează biblioteca ca spațiu de învățare; evaluează permanent nevoia de învățare a membrilor comunității și a serviciilor și programelor educaționale.

Programele derulate de bibliotecile pentru copii, nu sunt oare educaționale? Suportul informațional oferit pentru temele pentru acasă, sunt educaționale? Mai puțin bibliotecile oferă sprijin educațional adulților. Dar mă întreb cum vor asigura școlile, universitățile învățarea pe tot parcursul vieții. Elevii, studenții, odată încheind studiile, dacă au nevoie de învățare - vin la biblioteca publică, la cea specializată...

Consiliul Europei a identificat, în 2000, abilitățile de bază necesare unei economii bazate pe cunoștințe: abilități TIC sau instruire digitală, cultură tehnologică, limbi străine, abilități sociale. Bibliotecile, muzeele și arhivele sunt nominalizate să contribuie activ la echiparea cetățenilor cu aceste abilități și competențe.

Comunitatea profesională trebuie să insiste asupra funcției educaționale a bibliotecilor, să fie recunoscută ca atare (în politici este stipulată?, în Legea bibliotecilor?) de factorii de decizie. În contextul edificării SI provocarea este de a-și uni forțele profesorii, bibliotecarii, producătorii de servicii pentru a asigura fiecărui servicii de învățare relevante, stimulatoare, accesibile și de înaltă calitate.

Bibliotecile nu sunt nominalizate printre generatorii de informații. Prof. Ion Stoica afirmă că "structurile infodocumentare se află printre marii generatori de informații. Bibliotecile au depășit de mult etapa de simplă intermediere. Este adevărat, continuă profesorul, că "este o informație secundară, formată din seturi, dar este o informație indispensabilă, ordonatoare în sfera cunoașterii și, prin virtuțile ordonării, combinării și, implicit, ale evaluării, o informație creatoare de valoare adăugată".

Tot mai multe biblioteci își creează web-uri, e-conținuturi. Programul european e-conținut, lansat în 2001, este orientat spre sprijinirea directă a producției, distribuției și consumului de resurse digitale (incluzând pe cele din biblioteci), recunoscând bibliotecile printre instituții creatoare de informații. Bibliotecile publice sunt considerate creatoare de informații comunitare. În RM multe biblio-

teci publice creează baze de date, conținuturi, web-uri cu informații comunitare.

Dacă biblioteca ASEM elaborează o bibliografie electronică "Dezvoltarea științei economice în Republica Moldova", a creat informație, nu a intermediat, poate chiar avea drept de autor. Furnizând-o on-line, Biblioteca ASEM, va combina filozofia cumulativă a bibliotecii tradiționale cu cea distributivă a bibliotecii virtuale. Pentru că "Principiul furnizării serviciilor virtuale trebuie să fie suportul și extinderea semnificativă a capacităților bibliotecii reale" (Paul Gilster, Digital Literacy, N.Y. - 1997. - P. 182).

Edificarea SI în RM cere depășirea atomizării mentalității vechi asupra posibilităților pe care le oferă biblioteca conjugând resursele cu tehnologia și abilitățile bibliotecarilor.

Capitolul XII se referă la mass-media. Mijloacele de informare în masă sunt: presa scrisă, radioul, tv, Internetul și poșta electronică, care, se spune în acest capitol, joacă un rol considerabil în dezvoltarea resurselor informaționale.

Secialiștii finlandezi, susținuți de guvernare, afirmă că informația și cunoștințele sunt resurse de bază și accesul la ele sunt o necesitate în SI. Trei instituții importante, susțin ei, garantează cunoștințe, abilități și posibilități:

- Școala - abilități de bază în utilizarea informației
- Media - actualizare zilnică: ce se mai face în acest oraș (în cel mai bun caz - de ce?)
- Bibliotecile - întregul sistem a fost constituit pentru a ajuta oamenii să găsească răspunsuri oricând au nevoie.

Bibliotecile, consideră finlandezii, oferă elemente care îți dau posibilitate de a-ți construi o viziune proprie, un punct de vedere personal, pe când școala oferă porții de-a gata de informații și cunoștințe.

Internetul și poșta electronică sunt mijloace utilizate de biblioteci în asigurarea accesului la informație și în dialogul cu utilizatorul, cu comunitatea. Bibliotecile au acumulat o bună

experiență în utilizarea acestor mijloace, instrumente.

Capitolul XIV *Baza legislativă* a SI prevede elaborarea în următorii ani a unui cadru legislativ pentru edificarea SI în RM. Cred că ne-ar interesa domeniul resursele informaționale și schimbul internațional de informații, dar mai întâi de toate elaborarea Legii bibliotecilor, care ar acoperi aspectele SI. Sarcina urgentă este de a elabora o strategie de participare a domeniului în edificarea SI și un Plan de acțiuni, care ar fi parte componentă a strategiei e-cultura.

Legea bibliotecilor din Finlanda (1988) definește scopul bibliotecii în SI ca fiind "promovarea de oportunități egale cetățenilor pentru cultivare personală, pentru instruire, pentru dezvoltarea continuă a cunoștințelor, a abilităților personale și civice, pentru internaționalizare și învățarea pe viață". De fapt, aproape coincide cu scopul SI.

Misiunea unei biblioteci publice de la noi: "Biblioteca oferă facilități de liber acces la informații, opinii, idei, apără libertatea intelectuală, stimulează și susține procesul cunoașterii, comunicării, dezvoltării și asigură publicului, prin servicii eficiente și materiale relevante, participare în demersul democratic spre coeziune și bunăstare socială".

Pentru a edifica SI este necesar de a crea o bibliotecă a SI, care, pe lângă accesul la informație și tehnologie, să aibă și personal suficient de pregătit, fără de care nu vom putea depăși inegalitățile de informare, diferențe și inegalități cauzate de domiciliu, vîrstă, nivel de cunoștințe. Diferențe care sunt specificate în documentele cheie referitoare la edificarea SI, dar în politica noastră lipsesc. Declarația milenară se numește *Societatea Informațională pentru toți*, în capitolele ei subliniindu-se că este una inclusivă cu referiri direct la grupuri vulnerabile, copii, unii tineri, femei.

Cred că avem și noi nevoie de o definire a obiectivelor pentru bibliotecii în SI într-o lege organică. "Nivelul conceptelor este cel care dă măsura unei gândiri și forța de acțiune a unei profesii", afirmă profesorul Ion Stoica.

La noi, acest aspect, este, rămînînd tot la profesorul I. Stoica, "teritoriul cel mai rigid și opac" al comunității bibliotecare, dar și al întregii noastre societăți.

Care este totuși locul bibliotecilor în edificarea SI?

De la arhivarea digitală pînă la interoperabilitate în partajarea resurselor, bibliotecile își asumă la nivelul bibliotecilor științifice, academice, specializate, rolul de coordonator al informațiilor și documentelor, rolul de generator de informații. Tehnologia complexă creează oportunități bibliotecilor pentru rolurile de instructor și educator, de generator de informații comunitare la nivelul bibliotecilor publice. Procesul de înscriere a serviciilor de bibliotecă în contextul SI este unul evolutiv. Bibliotecile au servicii avansate. O modificare pozitivă poate fi considerată creșterea utilizării resurselor prin intermediul consorțiului, partajare de resurse. Alt aspect este creșterea cantității de materiale publicate pe web, cursuri de instruire informațională și tehnologică, orientarea spre digitizarea patrimoniului scris, crearea cataloagelor electronice, oferire servicii on-line și off-line, furnizarea cu succes a serviciilor virtuale de referință.

Distonia dintre cerințele, exigentele SI și reacțiile de mentalitate și acțiune ale factorilor de decizie și ale bibliotecarilor, influențează negativ identificarea locului și rolului bibliotecilor în procesul de edificare a SI și a arăta contribuțiile bibliotecilor: ceea ce pot oferi bibliotecile astăzi și în viitor. În consecință, sprijinul, suportul statului, ale autorităților publice locale, s-au arătat efemere, fapt ce riscă să omită un segment important în acest proces, iar procesul de edificare - să eșueze.

Prezenta abordare, comparativă a ceea ce ne rezervă factorii de decizie și ceea ce de-facto pot oferi bibliotecile, și a reconsiderărilor moderne occidentale este o încercare de a înțelege și dimensiona rolul și locul bibliotecii în edificarea SI, de la înțelegerea valențelor bibliotecii în acest proces pînă la cuprinderea întregului spectru de implicări în diferite arii și nivele ale SI.